

Συλλογή της Νομολογίας

Συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-168/16 και C-169/16

**Sandra Nogueira κ.λπ.
κατά
Crewlink Ireland Ltd
και**

**Miguel José Moreno Osacar
κατά
Ryanair Designated Activity Company**

(αιτήσεις του *cour du travail de Mons* για την έκδοση προδικαστικής απόφασης)

«Προδικαστική παραπομπή – Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις – Διεθνής δικαιοδοσία – Διεθνής δικαιοδοσία σε ατομικές συμβάσεις εργασίας – Κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 – Άρθρο 19, σημείο 2, στοιχείο α' – Έννοια του “τόπου όπου ο εργαζόμενος συνήθως εκτελεί την εργασία του” – Τομέας της αεροπλοΐας – Ιπτάμενο προσωπικό – Κανονισμός (ΕΟΚ) 3922/91 – Έννοια της “έδρας βάσης»

Περίληψη – Απόφαση του Δικαστηρίου (δεύτερο τμήμα) της 14ης Σεπτεμβρίου 2017

1. *Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις – Διεθνής δικαιοδοσία και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις – Κανονισμός 44/2001 – Διατάξεις του εν λόγω κανονισμού που έχουν αντίστοιχο περιεχόμενο με αυτό των διατάξεων της Συμβάσεως των Βρυξελλών – Ερμηνεία των εν λόγω διατάξεων σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με τη Σύμβαση – Διεθνής δικαιοδοσία σε ατομικές συμβάσεις εργασίας – Έννοια του τόπου όπου ο εργαζόμενος εκτελεί συνήθως την εργασία του ή του τόπου όπου βρίσκεται η εγκατάσταση από την οποία προσλήφθηκε ο εργαζόμενος – Αυτοτελής ερμηνεία – Συνεκτίμηση των αντίστοιχων διατάξεων που περιέχονται στη Σύμβαση της Ρώμης – Επιτρέπεται*

(Σύμβαση της Ρώμης της 19ης Ιουνίου 1980, προοίμιο· κανονισμός 44/2001 του Συμβουλίου, άρθρο 19, σημείο 2)

2. *Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις – Διεθνής δικαιοδοσία και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις – Κανονισμός 44/2001 – Διεθνής δικαιοδοσία σε ατομικές συμβάσεις εργασίας – Έννοια του τόπου όπου ο εργαζόμενος εκτελεί συνήθως την εργασία του – Ευρεία ερμηνεία*

(Κανονισμός 44/2001 του Συμβουλίου, άρθρο 19, σημείο 2, στοιχείο α')

3. Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις – Διεθνής δικαιοδοσία και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις – Κανονισμός 44/2001 – Διεθνής δικαιοδοσία σε ατομικές συμβάσεις εργασίας – Έννοια του τόπου όπου ο εργαζόμενος εκτελεί συνήθως την εργασία του – Καθορισμός σε περίπτωση εκτέλεσης της εργασίας σε περισσότερα κράτη μέλη – Σχέσεις εργασίας στον τομέα των μεταφορών – Κριτήρια καθορισμού του εν λόγω τόπου

(Σύμβαση της Ρώμης της 19ης Ιουνίου 1980, άρθρο 5, σημείο 1· κανονισμός 44/2001 του Συμβουλίου, άρθρο 19, σημείο 2, στοιχείο α')

4. Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις – Διεθνής δικαιοδοσία και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις – Κανονισμός 44/2001 – Διεθνής δικαιοδοσία σε ατομικές συμβάσεις εργασίας – Έννοια του τόπου όπου ο εργαζόμενος εκτελεί συνήθως την εργασία του – Ένδικο βοήθημα που ασκείται από μισθωτό που είναι μέλος του ιπτάμενου προσωπικού αεροπορικής εταιρίας ή που έχει τεθεί στη διάθεσή της – Έννοια μη δυνάμενη να εξομοιωθεί με την έδρα βάσης όπως ορίζεται στο παράρτημα ΙΙΙ του κανονισμού 3922/91 – Έννοια της έδρας βάσης δυνάμενη να αποτελέσει σημαντική ένδειξη για τον προσδιορισμό του εν λόγω τόπου

(Κανονισμοί του Συμβουλίου 3922/91, παράρτημα ΙΙΙ, και 44/2001, άρθρο 19, σημείο 2, στοιχείο α')

5. Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις – Διεθνής δικαιοδοσία και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις – Κανονισμός 44/2001 – Διεθνής δικαιοδοσία σε ατομικές συμβάσεις εργασίας – Έννοια του τόπου όπου ο εργαζόμενος εκτελεί συνήθως την εργασία του – Ένδικο βοήθημα που ασκείται από μισθωτό που είναι μέλος του ιπτάμενου προσωπικού αεροπορικής εταιρίας ή που έχει τεθεί στη διάθεσή της – Τόπος μη δυνάμενος να εξομοιωθεί με την επικράτεια του κράτους μέλους του οποίου τα αεροσκάφη της αεροπορικής αυτής εταιρίας έχουν την εθνικότητα

(Σύμβαση του Σικάγο της 7ης Δεκεμβρίου 1944, άρθρο 17· κανονισμός 44/2001 του Συμβουλίου, άρθρο 19, σημείο 2, στοιχείο α')

1. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 45-48, 55, 56)

2. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψη 57)

3. Όταν πρόκειται για σύμβαση εργασίας που εκτελείται στο έδαφος περισσότερων συμβαλλομένων κρατών και ελλείπει πραγματικού κέντρου επαγγελματικών δραστηριοτήτων του εργαζομένου από το οποίο αυτός εκπληρώνει κυρίως τις υποχρεώσεις του έναντι του εργοδότη του, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι το άρθρο 5, σημείο 1, της Συμβάσεως των Βρυξελλών έχει την έννοια ότι, λαμβανομένης υπόψη τόσο της ανάγκης καθορισμού του τόπου με τον οποίο η διαφορά έχει τον σημαντικότερο σύνδεσμο προκειμένου να προσδιορίζεται το καταλληλότερο να αποφανθεί δικαστήριο όσο και της ανάγκης διασφάλισης της ενδεδειγμένης προστασίας του εργαζομένου, ως του πλέον αδυνάτου συμβαλλομένου, και αποφυγής της πολλαπλότητας των δικαστηρίων που έχουν διεθνή δικαιοδοσία, αφορά τον τόπο στον οποίο ή από τον οποίο ο εργαζόμενος εκπληρώνει στην πράξη κατά το ουσιώδες μέρος τους τις υποχρεώσεις του έναντι του εργοδότη του. Κατά συνέπεια, υπό ανάλογες συνθήκες, η έννοια του «τόπου όπου ο εργαζόμενος συνήθως εκτελεί την εργασία του», η οποία προβλέπεται στο άρθρο 19, σημείο 2, στοιχείο α', του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, πρέπει να ερμηνεύεται ως αφορώσα τον τόπο στον οποίο ή από τον οποίο ο εργαζόμενος εκπληρώνει στην πράξη το ουσιώδες μέρος των υποχρεώσεών του έναντι του εργοδότη του.

Εν προκειμένω, οι διαφορές της κύριας δίκης αφορούν εργαζομένους που απασχολούνται ως μέλη του ιπτάμενου προσωπικού αεροπορικής εταιρίας ή που έχουν τεθεί στη διάθεσή της. Επομένως, το δικαστήριο κράτους μέλους που επιλαμβάνεται τέτοιων διαφορών, οσάκις δεν είναι σε θέση να προσδιορίσει με βεβαιότητα τον «τόπο όπου ο εργαζόμενος συνήθως εκτελεί την εργασία του», οφείλει, προκειμένου να ελέγξει κατά πόσον έχει διεθνή δικαιοδοσία, να προσδιορίσει τον «τόπο από τον οποίο» ο εργαζόμενος αυτός εκπλήρωνε κατά το ουσιώδες μέρος τους τις υποχρεώσεις του έναντι του εργοδότη του. Όπως υπενθύμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 95 των προτάσεων του, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει επίσης ότι, για τον συγκεκριμένο προσδιορισμό του τόπου αυτού, το εθνικό δικαστήριο οφείλει να λάβει υπόψη μια δέσμη ενδείξεων.

Όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 85 των προτάσεων του, όσον αφορά τις ιδιαιτερότητες των σχέσεων εργασίας στον τομέα των μεταφορών, το Δικαστήριο, στις αποφάσεις του της 15ης Μαρτίου 2011, Koelzsch (C-29/10, EU:C:2011:151, σκέψη 49), και της 15ης Δεκεμβρίου 2011, Voogsgeerd (C-384/10, EU:C:2011:842, σκέψεις 38 έως 41), αναφέρθηκε σε διάφορες ενδείξεις που μπορούν να λαμβάνονται υπόψη από το εθνικό δικαστήριο. Το εθνικό δικαστήριο θα πρέπει να καθορίζει σε ποιο κράτος μέλος βρίσκεται ο τόπος από τον οποίο ο εργαζόμενος ασκεί τις σχετικές με τη μεταφορά δραστηριότητές του, ο τόπος όπου επιστρέφει μετά την εργασία του, λαμβάνει οδηγίες για τις δραστηριότητές του αυτές και οργανώνει την εργασία του, καθώς και ο τόπος στον οποίο βρίσκονται τα εργαλεία για την εκτέλεση της εργασίας του. Συναφώς, υπό περιστάσεις όπως αυτές των κύριων δικών, πρέπει, όπως υπογράμμισε και ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 102 των προτάσεων του, να λαμβάνεται επίσης υπόψη ο τόπος στον οποίο σταθμεύουν τα αεροσκάφη επί των οποίων συνήθως εκτελείται η εργασία.

(βλ. σκέψεις 58-61, 63, 64)

4. Το άρθρο 19, σημείο 2, στοιχείο α', του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, έχει την έννοια ότι, σε περίπτωση ασκήσεως ενδίκου βοηθήματος από μισθωτό που είναι μέλος του ιπτάμενου προσωπικού αεροπορικής εταιρίας ή που έχει τεθεί στη διάθεσή της και προκειμένου να προσδιοριστεί η διεθνής δικαιοδοσία του δικαστηρίου ενώπιον του οποίου ασκείται το ένδικο αυτό βοήθημα, η έννοια του «τόπου όπου ο εργαζόμενος συνήθως εκτελεί την εργασία του», όπως ορίζεται στην εν λόγω διάταξη, δεν μπορεί να εξομοιωθεί με την «έδρα βάσης», όπως ορίζεται στο παράρτημα III του κανονισμού (ΕΟΚ) 3922/91 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 1991, για την εναρμόνιση τεχνικών κανόνων και διοικητικών διαδικασιών στον τομέα της πολιτικής αεροπορίας, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 1899/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006.

Εντούτοις, η έννοια της «έδρας βάσης» συνιστά σημαντική ένδειξη για τον προσδιορισμό του «τόπου όπου ο εργαζόμενος συνήθως εκτελεί την εργασία του». Συγκεκριμένα, η έννοια αυτή ορίζεται στο παράρτημα III του κανονισμού 3922/91, υπό την OPS 1.1095, ως ο τόπος από τον οποίο το ιπτάμενο προσωπικό συνήθως ξεκινά την ημέρα εργασίας του και στον οποίο συνήθως καταλήγει έχοντας οργανώσει σε αυτόν την καθημερινή εργασία του και πλησίον του οποίου οι εργαζόμενοι έχουν, κατά τη διάρκεια εκτέλεσης της συμβάσεως εργασίας τους, τη συνήθη κατοικία τους και βρίσκονται στη διάθεση του αεροπορικού μεταφορέα. Μόνο στην περίπτωση που, λαμβανομένων υπόψη των πραγματικών περιστάσεων εκάστης υποθέσεως, αγωγές, όπως οι επίμαχες στο πλαίσιο των κύριων δικών, έχουν στενότερο σύνδεσμο με άλλον τόπο εργασίας από εκείνον της «έδρας βάσης», ο τελευταίος δεν θα θεωρούνταν κατάλληλος για τον προσδιορισμό του «τόπου από τον οποίο οι εργαζόμενοι εκτελούν συνήθως την εργασία τους» (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2002, Weber, C-37/00, EU:C:2002:122, σκέψη 53, καθώς και, κατ' αναλογία, απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2013, Schlecker, C-64/12, EU:C:2013:551, σκέψη 38 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

(βλ. σκέψεις 70, 73, 77 και διατακτ.)

5. Βλ. το κείμενο της απόφασης.

(βλ. σκέψεις 75, 76)